

Я. С. Галанюк,

аспірант кафедри глобалістики, євроінтеграції та управління національною безпекою
Національної академії державного управління при Президентові України

МІСЦЕ ПРИКОРДОННИХ СЛУЖБ В СИСТЕМІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

Ya. S. Halaniuk

THE PLACE OF BORDER SERVICES WITHIN THE SYSTEM OF PUBLIC AUTHORITIES OF EUROPEAN COUNTRIES

У статті викладені тенденції формування прикордонних служб в системі органів публічної влади на прикладі Федеральної прикордонної охорони, Федерального міністерства внутрішніх справ, Федеральної Республіки Німеччина та прикордонної служби Міністерства внутрішніх справ Республіки Польща, вплив на цей процес змін в суспільно – політичній обстановці, створення наднаціонального органу з охорони кордонів ЄС, впровадження прикордонного менеджменту.

The article highlights the trends of forming border services within the system of public authorities bodies, using the example of the Federal Border Guard, the Federal Ministry of Internal Affairs of the Federal Republic of Germany and the Border Service of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Poland, the process being influenced by social and political changes, foundation of the supranational body to protect the EU borders, implementation of the border management.

Ключові слова: національна безпека, прикордонна безпека, прикордонна політика, державний кордон.

Keywords: national security, border security, border policy, state border.

Постановка проблеми. Для країн-членів Європейського Союзу ефективний прикордонний контроль та охорона зовнішніх кордонів є ключовими принципами у забезпеченні міжнародної безпеки. Сучасні неоглобалізаційні процеси, поява нових викликів і загроз, насамперед, міжнародний тероризм, транскордонна організована злочинність, незаконна міграція та контрабанда, спонукають європейську спільноту до пошуку та запровадження нових консолідованих державно-управлінських рішень та ефективних механізмів реалізації політики у сфері забезпечення прикордонної безпеки, які характеризуються інтегрованою спрямованістю. На сьогодні це є одним із пріоритетних завдань для країн-членів Європейського Союзу.

Загальновідомо, охорона державного кордону відноситься до головних функцій держави. Кожна держава має певну систему управління охороною кордону і контролю за прикордонним рухом. Ця система відповідним чином обумовлює внутрішню і зовнішню безпеку держави.

Незважаючи на те, що зазначена проблема є предметом постійної уваги передусім національних урядів, і методи європейського управління визначаються значною мірою особливостями кожної окремої країни-члена Європейського Союзу, останнім часом виявляють активність інституції ЄС, тобто органи, агенції, установи наднаціонального рівня.

В результаті цього державні та приватні суб'єкти європейського управління мають усе більше можливостей для взаємодії між собою і створення міждержавних систем та коаліцій, та відіграють важливу роль на всіх етапах політико-адміністративних процесів, що відбуваються в межах ЄС, незважаючи на національні кордони.

Запозичення досвіду європейських країн щодо побудови взаємодії відповідних прикордонних служб з органами публічної влади має стати одним із пріоритетних напрямів на шляху реформування цього інституту державного управління в Україні. Однак, як свідчить практика, бездумне запозичення європейського досвіду не забезпечує належного ефекту, створює законодавчі суперечності, призводить до виникнення прогалин у регулюванні певного виду правовідносин, істотно знижує рівень ефективності державного управління в цілому і контролю зокрема.

Водночас, нагальною потребою сьогодення є вивчення європейського досвіду з формування та реалізації прикордонної політики щодо захисту суверенітету, територіальної цілісності та недоторканості національних державних кордонів в умовах військової інтервенції з боку інших держав. Це актуальне наукове завдання обумовлено ускладненням ситуації у сфері безпеки державного кордону України внаслідок військової агресії з боку Російської Федерації.

Аналіз останніх публікацій. Окремі питання державного управління органами поліції зарубіжних країн знайшли відображення у працях В. Доненка, В. Губанова, І. Арістової, С. Браткова, О. Горшкової, І.Зозулі, В. Ковальської, Н. Матюхіної, О. Проневича, О. Серьогіна та ін. Разом із тим європейський досвід управлінської діяльності в цій сфері потребує більш поглибленого вивчення. Дослідження європейського досвіду з питань формування та реалізації прикордонної політики відображені в працях: М. Литвина, В. Серватюка, П. Шишоліна, О. Мельникова, О. Ананьїна, О. Бінковського, Б.М. Марченка, А.В. Махнюка, А.В. Мисика, В.К. Плешка, В. Нікіфоренка та ін.

Проте в зазначених працях увага акцентується лише на окремих складниках цієї системи. А питання місця відповідних прикордонних служб в системі органів публічної влади країн-членів Європейського Союзу (далі – ЄС) наразі залишається недостатньо вивченим та потребує подальших наукових досліджень.

Метою даної статті є дослідження загальноєвропейських тенденцій формування прикордонних служб в системі публічної влади.

Вклад основних результатів дослідження. Політична система країн-членів Європейського Союзу є досить усталеною, а діяльність державних інститутів, що визначають зміст та напрями реалізації державної політики у сфері національної безпеки, здійснюється на основі чіткого розподілу повноважень гілок влади та в умовах контролю з боку громадянського суспільства.

До складу Європейського Союзу входять держави з різними видами державного устрою, зокрема унітарні та федеративні. Центральні органи поліції, які знаходяться під контролем урядів, визначають загальну стратегію діяльності поліції, форми та методи цієї діяльності, корегують взаємовідносини поліції з іншими органами держави, насамперед з армією, судом, слідчими установами (у тих країнах, де вони відділені від поліції) і т.п. Важливою функцією центральних органів поліції країн-членів ЄС є визначення основ тактики територіальних поліцейських формувань. Центральні органи

поліції складають невід’ємну частину центральних урядових установ. У більшості країн управління поліцією у масштабі країни концентрується в спеціальній установі (міністерстві) (у Франції, Німеччині та Італії управління поліцією здійснюється міністерствами внутрішніх справ, у Великій Британії – управлінням (міністерством) внутрішніх справ, керівник якої, як правило, є одним з найбільш впливових членів Уряду [1].

Функції і повноваження міністерства, яке відає поліцією, залежать від ступеню централізації та децентралізації, єдності або множинності органів, що виконують поліцейські функції і т.п. Найбільший вплив на управління поліцією має встановлений у конкретній країні ступінь централізації та децентралізації органів поліції.

Для централізованих поліцейських систем (Франція, Італія) характерне наділення необмеженими повноваженнями глави центрального органу, який здійснює управління поліцією. Він покладає частину своїх повноважень на підлеглих йому працівників, повноваження яких, таким чином, похідні від повноважень глави відомства. Децентралізовані (напівцентралізовані) поліцейські системи (Велика Британія, Німеччина) характеризуються тим, що повноваження центральних загальнодержавних органів поліції у відношенні територіальних поліцейських формувань обмежені, наприклад, контролем за призначенням керівних посадових осіб, встановленням систем інформації та зв’язку, визначенням правил несення служби і т.п. В інших питаннях при децентралізованій (напівцентралізованій) поліцейській системі територіальні формування або самостійні, або підпорядковуються місцевим територіальним органам влади [1].

Розглянемо більш детально місце і роль прикордонних служб в системі органів публічної влади європейських країн на прикладі Федеративної Республіки Німеччина та Республіки Польща.

Основним федеральним органом Федеративної Республіки Німеччини (далі – ФРН), що займається питаннями організації та здійснення прикордонного контролю, є Федеральне міністерство внутрішніх справ (Federal Ministry of the Interior), яке керує діяльністю Федеральної прикордонної охорони (Bundesgrenzschutz) і Федеральним агентством у справах біженців (Federal Agency for the Recognition of Foreign Refugees). Федеральна прикордонна охорона заснована Федеральним Законом «Про Федеральну прикордонну охорону» від 16.03.1951, у відповідності з яким вона є поліцейським формуванням загальнофедерального значення і знаходиться безпосередньо у підпорядкуванні Федерального міністра внутрішніх справ. До її складу входять найбільш значимі спецпідрозділи GSG-9 і HOD, а також Група радіотелефонного і телеграфного зв’язку (Gruppe Fernmeldewesendes Bundesgrenzschutzes – GFW des BGS). Її співробітники в правовому відношенні є не військовослужбовцями, а чиновниками, тобто державними службовцями. Правову основу її діяльності становлять ст. 73 Основного закону ФРН, яка надає Федерації виключне право законодавства в питаннях охорони кордонів, і ст. 87, яка передбачає створення особливих прикордонних органів [2].

До компетенції Федеральної прикордонної охорони відповідно до §§2-13 Закону «Про Федеральну прикордонну охорону» входять: 1) перевірка документів у осіб, які перетинають кордон ФРН, а також у підозрілих людей, які знаходяться в прикордонних районах, аеропортах і на великих залізничних вокзалах; 2) підготовка і розгляд матеріалів, необхідних для впізнання осіб і внесення даних на конкретного громадянина в картотеку обліку; 3) внесення даних на злочинців (німців та іноземців) в поліцейську інформаційну систему Німеччини (INPOL) з метою їх розшуку і арешту, а також проведення інших поліцейських заходів; 4) контроль за обмеженням права проживання; 5) арешт іноземного громадянина в разі вчинення ним злочину; 6) висилка іноземців, які підлягають видворенню з країни.

Структурно Федеральна прикордонна охорона ФРН складається з підрозділів федеральної прикордонної поліції та служби «окремої» прикордонної поліції. Вища ланка в управлінні прикордонною охороною в цілому представлена інспектором Федеральної прикордонної поліції, який є керівником цього підрозділу в МВС ФРН. Середній рівень становлять 5 президій прикордонної поліції в містах Бад-Бранштадт, Берлін, Бонн, Кассель і Мюнхен. Нижчий рівень – 35 загонів (дивізіонів), розташованих по всій країні та розбитих на сотні, взводи та групи. Їх діяльність забезпечують технічний відділ і відділ зв’язку. Для вирішення спеціальних завдань до структури прикордонної поліції входять: Федеральна морська поліція, чотири авіазагони повітряної поліції і група GSG-9, підрозділ з боротьби з тероризмом (Grenzschutzgruppe GSG-9) [2].

До складу Федеральної прикордонної охорони, крім вищеназваних підрозділів, входить Дирекція прикордонної охорони та підпорядковані їй 10 управлінь, які безпосередньо керують так званою «єдиною поліцейською службою» у прикордонній смузі, котра складається з 65 прикордонних постів.

Загалом прикордонна політика ФРН складається з таких основних складових, які забезпечують недоторканність державного кордону, внутрішню безпеку, ефективність прикордонного контролю та боротьбу з незаконною імміграцією Німеччини: 1) правильно визначена та зорієнтована зовнішня політика; 2) матеріально-технічне оснащення новітніми технологіями у сфері охорону та захисту кордону та професійне кадрове забезпечення Федеральної прикордонної охорони; 3) реформування законодавства Німеччини щодо прикордонного контролю через наділення широкими повноваженнями Федеративної прикордонної охорони під час здійснення прикордонного контролю, встановлення суворих мір покарання для осіб, які намагалися незаконно перетнути державний кордон, та осіб, які допомагали їм, порушивши при цьому правила здійснення прикордонного контролю; 4) посилення участі громадськості у здійсненні прикордонного контролю в прикордонній зоні шириною 30 км [3, с.182].

Слід зазначити, з метою забезпечення прикордонної безпеки як складової національної безпеки в прикордонних зонах Федеральна прикордонна охорона має ті самі повноваження, що й місцева поліція, і навіть більше. Так, Федеральна прикордонна охорона має право перевіряти особисті документи без будь-якої причини, може встановлювати стеження, прослуховувати телефонні розмови та проводити обшуки в підрозділах і на прикордонних об’єктах. У 2009 році внесено зміни до Закону ФРН «Про Федеральну прикордонну охорону», що стосувалися розширення повноважень Федеральної прикордонної охорони, а саме: надано право здійснювати обшуки та встановлювати спостереження на великих транзитних дорогах, залізничних вокзалах і в їх околицях. За участю громадськості в охороні державного кордону затримують половину всіх нелегальних іммігрантів. Так, Федеральна прикордонна охорона в прикордонному регіоні активно рекламує і пропагує діяльність, пов’язану зі здійсненням доносів, що також закріплено в законодавстві. Для такого активного вияву громадськості в охороні державного кордону організовано спеціальну службу так званого телефону безпеки, куди мешканці можуть безкоштовно цілодобово зателефонувати та повідомити про підозрілі випадки [3].

Існують й організовані форми участі громадян Німеччини у добровільному прикордонному контролі – добровільні асоціації, які здійснюють приватну прикордонну охорону. Члени таких асоціацій мають свою уніформу, кишенюкові ліхтарі, біноклі, палиці, часто – газові пістолети, та здійснюють патрулювання прикордонних зон вночі. Окрім того, державні установи, такі як біржа праці та відділ соціального забезпечення, досить тісно співпрацюють у пошуку та виявленні нелегальних працівників або осіб без офіційного статусу. У зазначені відносини втягнуто й неурядові організації, такі як спілки підприємців і торгові палати [4].

Таким чином, організація та здійснення прикордонного контролю публічними органами ФРН має важливе значення в забезпеченні охорони не лише державних кордонів, а й усієї території Німеччини. Для забезпечення якісної охорони кордону функцію здійснення прикордонного контролю покладено на Федеративну прикордонну охорону та громадські організації з охорони державного кордону.

Також цікавим щодо формування прикордонної служби є досвід Республіки Польща, Прикордонна служба якої є важливою ланкою в польській системі державної безпеки та є повністю професійною поліцією. Прикордонна служба Республіки Польща (далі – Прикордонна служба) створена відповідно до Закону Польщі «Про прикордонну службу» [5], реорганізація почалася 16 травня 1991 року з розформуванням прикордонної охорони (WOP). Її основним завданням визначено захист державного кордону та прикордонний контроль. Відповідно до Закону Польщі «Про охорону державного кордону» [6] охорона державного кордону на суші та морі та контроль прикордонного руху покладено на Міністра внутрішніх справ, а охорона державного кордону у повітряному просторі Польської Республіки покладається на Міністра національної оборони. Покладені на Міністра внутрішніх справ завдання виконує Головний комендант прикордонної служби. Завдання, покладені на Міністра національної оборони, у сфері охорони державного кордону у повітряному просторі Польської Республіки виконує командир повітряних сил у взаємодії з командуючим морського військового флоту і командуючим сухопутних військ Збройних Сил Польської Республіки.

Ефективність виконання покладених на Прикордонну службу завдань – єдиний критерій оцінки взаємодії як між польським урядом і громадянами, так і європейською громадськістю. Нелегальна міграція, загроза поширення міжнародного тероризму, контрабанда товарів у великих розмірах, переказ тінювих коштів, спроби використати територію Польщі у всесвітній торгівлі наркотиками, які сьогодні мають усі риси міжнародної організованої злочинності, – це головні проблеми, боротьбу з якими покладено на Прикордонну службу.

Відповідно до Закону Польщі «Про прикордонну службу» завданнями Прикордонної служби є [5]:

1) Охорона державного кордону. Це завдання виконується територіальними підрозділами Прикордонної служби (застави та прикордонні контрольно-пропускні пункти, співробітники яких несуть службу з метою недопущення незаконного перетину державного кордону як поза прикордонними пунктами пропуску, так і на пунктах пропуску.

2) Організація та здійснення контролю прикордонного руху. Прикордонна служба є єдиним органом, створеним для організації і здійснення контролю прикордонного руху (міжнародного пересування осіб, які перетинають кордон, транспортних засобів і товарів, що перевозяться, в об’ємі, який не відноситься до компетенції Митної служби).

3) Видача дозволів на перетин державного кордону. Видача дозволів на перетин державного кордону пов’язана з прикордонним контролем, здійснення якого покладено на Прикордонну службу. Для виконання цього завдання Прикордонній службі надається право видавати дозвіл на перетин кордону (при виконанні всіх умов перетину кордону) або відмовляти у в’їзді до країни (якщо особою не виконуються які-небудь умови, необхідних для перетину кордону).

4) Встановлення, запобігання та викриття злочинів і правопорушень, а також переслідування осіб, що вчинили злочин, в межах компетенції Прикордонної служби.

У справах про злочини або правопорушення процесуальні повноваження Прикордонної служби визначаються положеннями ст. 312 п.1 Кримінального кодексу Польщі. Кримінальний кодекс наділяє Прикордонну службу процесуальними повноваженнями поліції, але це поширюється виключно на сферу діяльності Прикордонної служби. Законом «Про Прикордонну службу» визначаються її повноваження в справах про злочини і правопорушення, що стосуються порушень правил перетину державного кордону, а також недостовірності документів, що надають право на перетин державного кордону. Крім того, Прикордонна служба наділена повноваженнями в справах, пов'язаних з перетином державного кордону або з нелегальним переміщенням через державний кордон товарів і предметів без акцизних марок, зброї, наркотичних речовин, вибухових матеріалів, а також в справах, пов'язаних з охороною культурних цінностей. В першу чергу, це: незаконний перетин державного кордону (ст.264 §§1,2 КК), у тому числі організований третіми особами (ст.264 §3 КК), пошкодження та знищення прикордонних знаків (ст.277 КК), використання при перетині державного кордону підrobних документів з метою видачі їх за справжні (ст.270 §§1,2 КК), використання документів, що посвідчують особу, інших осіб (ст.275 §1 КК), незаконне перевезення або пересилання через кордон документів, які посвідчують особу, інших осіб (ст.275 §2 КК). Крім того, до компетенції Прикордонної служби відносяться фіскальні злочини та фіскальні правопорушення, зазначені в ст. 134 §1 п.1 Кримінального фіскального кодексу, зокрема щодо: ухилення від сплати митних зборів (контрабанда), митне шахрайство, перевезення краденого, перешкодження в здійсненні митного контролю, приховування валютних цінностей від контролю. Також до компетенції Прикордонної служби належить розслідування наступних незаконних дій: розкрадання або привласнення проїзного документу іноземця або польського документу, виданого іноземцеві, перебування на території Республіки Польща після закінчення терміну, зазначеного у візі або договорі про безвізовий режим; ненадання документів і дозволу, що надають іноземцеві право знаходитися на території Республіки Польща, порушення наказу знаходитися у визначеному місці до моменту виконання рішення про депортацію та ін. [7, с.18]

Вищезазначені злочини і правопорушення найчастіше розслідуються Прикордонною службою, що безпосередньо пов'язане з розширенням сфери контролю за законністю перебування іноземців на території Польщі. Зазначимо, зі вступом Польщі в ЄС, відбулася переоцінка існуючих загроз у сфері прикордонної безпеки, з урахуванням нових викликів і загроз. Зі вступом в силу поправок до закону про іноземців (2001 рік) Прикордонна служба отримала повноваження по здійсненню такого роду контролю на усій території країни (до цього зона дії обмежувалася прикордонною зоною). Розширення повноважень Прикордонної служби аж до здійснення повного контролю над перебуванням іноземців в Польщі свідчить про зростаючу роль цієї структури: з органу, що займається виключно охороною державного кордону і контролем за прикордонним рухом, Прикордонна служба поступово перетворилася на орган, що виконує комплексні функції імміграційного контролю і поліції у справах іноземців.

Зазначимо, стратегічне завдання, яке ставлять перед собою країни-члени ЄС, полягає у тому, щоб забезпечити відповідність між рівнем прикордонної безпеки і загрозами й ризиками, що виникають на кордоні, не створюючи при цьому надмірних перешкод для транскордонного співробітництва й вільного руху людей. Для розв'язання даного завдання було запроваджено систему інтегрованого прикордонного менеджменту – широке запровадження сучасних інформаційних технологій, конгруентних комунікаційних структур і баз даних для країн-членів ЄС, – яка є основою управління прикордонною безпекою країн-членів ЄС.

Згідно з концепцією інтегрованого прикордонного менеджменту ЄС система управління кордонами включає співпрацю на національному, міжвідомчому, а також на міжнародному, регіональному, багатосторонньому і двосторонньому рівнях. Реалізація завдань інтегрованого прикордонного менеджменту країнами ЄС спрямована на здійснення ефективних політико-правових та правоохоронних функцій у сфері захисту державного суверенітету та територіальної цілісності, міжнародну кооперацію у прикордонній сфері.

Основні концептуальні підходи європейських країн до запровадження системи інтегрованого прикордонного менеджменту ґрунтуються на комплексних заходах, що спрямовані на:

- спільну оцінку ризиків та загроз на кордоні;
- запровадження ефективного прикордонного контролю;
- співпрацю у кримінально-розвідувальній та оперативній сферах;
- проведення спільних операцій на кордонах ЄС;
- підготовку персоналу за єдиними стандартами ЄС;
- міжнародну співпрацю та кооперацію у тому числі з країнами, що не входять до складу ЄС [8, с.93].

За результатами аналізу державно-управлінських рішень у сфері забезпечення прикордонної безпеки країн-членів ЄС, що межують з Україною (Республіка Польща, Словацька Республіка, Угорська Республіка та Румунія, далі – країни Східної Європи), встановлено ними запроваджено спільні кроки по адаптації національної політики до європейських норм і стандартів у сфері прикордонної безпеки. Національні уряди країн Східної Європи спрямовували свої зусилля на формування загальноєвропейської складової прикордонної безпеки. Вони стосувалися, перш за все:

- удосконалення законодавства, стратегії, планів та програм відповідно до завдань інтегрованого прикордонного менеджменту;
- здійснення цільових функціональних та організаційних перетворень з реорганізації прикордонних та поліцейських відомств з військової на правоохоронну складову;
- модифікація системи підготовки та відбору персоналу та управління людськими ресурсами;
- удосконалення системи прикордонного контролю, формування нової міграційної політики та застосування правоохоронних функцій до іноземців;
- удосконалення системи логістики та прикордонної інфраструктури;
- активізація міжнародного співробітництва [9, с.109].

Таким чином, політика спільного прикордонного простору представляє собою комплекс політико-дипломатичних, режимних заходів, що впроваджуються країнами-членами ЄС на наднаціональному рівні щодо спільної охорони та захисту національних державних кордонів та зовнішнього кордону ЄС, наділивши відповідні прикордонні служби усіма повноваженнями, необхідними для виконання поставлених завдань.

Висновки. Надзвичайно важливим у контексті євроінтеграційних прагнень України є врахування досвіду побудови взаємодії відповідних прикордонних служб з органами публічної влади країн-членів ЄС. Діяльність по забезпеченню прикордонної безпеки здійснюється в межах існуючих повноважень відповідним органам державної влади шляхом вжиття комплексу політичних, організаційно-правових, дипломатичних, економічних, військових та правоохоронних, оперативно-розшукових, природоохоронних, санітарно-карантинних, екологічних, технічних та інших заходів.

Реалізація заходів із забезпечення прикордонної безпеки здійснюється на національному рівні кожною з держав Єврозою та на наднаціональному рівні, шляхом консолідованих державно-управлінських рішень європейської спільноти. Провідні європейські країни впроваджують єдину політику у сфері інтегрованого прикордонного менеджменту. Зазначена політика визначає перелік спільних дій країн-членів ЄС за наступними напрямками: загальний механізм координації і взаємодії; аналіз загальних ризиків; підготовка персоналу і технічна модернізація прикордонних підрозділів; адаптація законодавства з прикордонних питань.

За результатами проведеного нами аналізу європейського досвіду, зазначимо, складовими формування системи державного управління у сфері прикордонної безпеки України має бути: адаптація законодавства України у сфері прикордонної безпеки до законодавства Європейського Союзу; врегулювання питань договірно-правового оформлення кордону та забезпечення подальшого розвитку прикордонної інфраструктури; створення в Україні сучасної прикордонної служби європейського типу, що гарантовано забезпечуватиме захист національних інтересів держави на її кордонах.

Перспективою подальших досліджень даної проблематики є дослідження основних напрямів подальшого розвитку взаємодії Державної прикордонної служби України з органами публічної влади України в умовах євроінтеграції.

Список використаних джерел.

1. Теорія управління в органах внутрішніх справ : навч. посіб. для студ. ВНЗ / В. А. Ліпкан, О. Г. Циганов, О. С. Доценко, О. В. Кузнецов, Г. Н. Кузьменко, В. А. Борисенко, А. О. Захарова, В. П. Лисюченко, О. А. Посвістак, М. М. Чорнол. – К. : КНТ, 2007. – 880 с.
2. Забезпечення інформаційної безпеки держави: підручник; за заг. ред. О.А. Семченка та В.М. Петрика. – К.: ДНУ «Книжкова палата України», 2015. – 672 с.
3. Лавринєць А.Є. Міжнародно-правове регулювання прикордонного контролю /А.Є. Лавринєць // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2011. – №2(2). – С.181-186.
4. Фридрих Буршель Вовлечение населения в деятельность пограничной службы Германии на немецко-польской границе [Електронний ресурс] // Режим доступу : http://www.indepsocres.spb.ru/bursh_r.htm <http://www.indepsocres.spb.ru/bursh_r.htm>
5. Про прикордонну службу : Закон Польщі від 12.10.1990 [Електронний ресурс] // Режим доступу : http://lib.rada.gov.ua/static/LIBRARY/catalog/law/pol_prikordon.html <http://lib.rada.gov.ua/static/LIBRARY/catalog/law/pol_prikordon.html>
6. Про охорону державного кордону : Закон Польщі від 19.11.1990 [Електронний ресурс] // Режим доступу : http://lib.rada.gov.ua/LibRada/static/LIBRARY/catalog/law/pol_kordon.html <http://lib.rada.gov.ua/LibRada/static/LIBRARY/catalog/law/pol_kordon.html>

7. Адамчик М. Пограничная охрана Республики Польша: Современная Европейская Пограничная Служба / М. Адамчик, А. Ткач // Бюро по демократическим институтам и правам человека (БДИПЧ) ОБСЕ. – Варшава, 2004. – 98 с.

8. Інтегроване управління кордонами: підручник / М. М. Литвин. – Хмельницький: Вид-во НАДПСУ. – 2011. – 496 с.

9. Мельников О.Г. Державне управління у сфері прикордонної безпеки в умовах європейської інтеграції України : дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01 «Теорія та історія державного управління» / Олександр Григорович Мельников. – К., 2010. – 223 с.

References.

1. Lipkan, V. A. Tsyhanov, O. H. and others (2007), *Teoriia upravlinnia v orhanakh vnutrishnikh sprav* [Theory of management in the organs of internal affairs], KNT, Kyiv, Ukraine, p. 880.
2. Semchenko, O.A. and Petryk, V.M. (2015), *Zabezpechennia informatsiinoi bezpeky derzhavy* [Providing information security of the state], DNU «Knyzhkova palata Ukrainy», Kyiv, Ukraine, p. 672.
3. Lavrynets, A.Ye. (2011), "International legal regulation of border control", *Yurydychnyi chasopys Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav*, vol. 2(2), pp.181-186.
4. Fridrih Burshel', "Involving the population in the activities of the German Border Service on the German-Polish border", [Online], available at: http://www.indepsocres.spb.ru/bursh_r.htm
5. About the service of the service: Law of Poland 12.10.1990, [Online], available at: : http://lib.rada.gov.ua/static/LIBRARY/catalog/law/pol_prikordon.html
6. On the Protection of the State Border: Law of Poland dated November 19, 1990, [Online], available at: http://lib.rada.gov.ua/LibRada/static/LIBRARY/catalog/law/pol_kordon.html
7. Adamchik, M. and Tkach, A. (2004), *Pogranichnaja ohrana Respubliki Pol'sha: Sovremennaja Evropejskaja Pogranichnaja Sluzhba* [Border Guard of the Republic of Poland: Modern European Border Guard Service], Bjuro po demokraticheskim institutam i pravam cheloveka (BDIPCh) OBSE, Varshava, p.98.
8. Lytvyn, M. M. (2011), *Intehrovane upravlinnia kordonamy* [Integrated Border Management], Vyd-vo NADPSU, Khmelnytskyi, Ukraine, p. 496.
9. Melnykov, O.H. (2010), "State administration in the sphere of border security in the conditions of European integration of Ukraine", Abstract of Ph.D. dissertation, 25.00.01 «Teoriia ta istoriia derzhavnoho upravlinnia» Kyiv, Ukraine, p. 223.

Стаття надійшла до редакції 07.12.2017 р.